

Závěrečný projekt

Kvalitativní výzkum

Téma výzkumu:

Osobní asistence u osob s tělesným postižením

Výzkumný problém

Vztah osobních asistentů a jejich klientů

Osobní asistence je službou, která je hojně využívána osobami s tělesným postižením. Osobní asistent je člověk, který lidem s tělesným postižením pomáhá v každodenních situacích a je mu nápomocen, kdykoliv je potřeba. Vzhledem k tomu, že osobní asistenti pravidelně dochází za uživateli této služby domů, do školy, či do práce, je jasné, že si ke „svému“ klientovi vytvoří určitý vztah.

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak je tento vztah blízký, zda jde o „pouhý“ pracovní vztah mezi uživatelem a osobním asistentem, nebo zda je o vztah bližší, kde se asistent prakticky stává přítelem, co ovlivňuje blízkost tohoto vztahu a jak vývoj vztahu ovlivňuje typ a progresse postižení klienta.

Hlavní výzkumná otázka

Jaký je vztah osobního asistenta ke klientovi s tělesným postižením a jak je tento vztah ovlivněn měrou postižení a jeho progresí?

Vedlejší výzkumné otázky

Jak vnímají osobní asistenti progresivní postižení svého klienta?

Jaký typ klientů osobní asistenti upřednostňují?

Rozhodují mentální dispozice klienta ve výběru práce osobního asistenta?

Metoda sběru dat

Za nejvhodnější metodu sběru dat pro svůj výzkum jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Otázky se nebudou u jednotlivých informantů příliš lišit, budu je mít připravené předem. Nebude nutné je pokládat v připraveném pořadí, to mohu měnit podle „nálady“ rozhovoru, je ovšem nutné dotknout se všech připravených otázek.

Počet zkoumaných jednotek

Rozhovory budu realizovat s osobními asistenty, kteří pracují s člověkem s progresivním postižením. Nemám přesnou představu o počtu informantů, ale nebude to rozhodně více než deset. Kontaktovat je budu přes organizaci Liga za práva vozíčkářů, která osobní asistenci zajišťuje (pracují tamtéž).

Výhody/nevýhody

Za výhodu zvolené metody považuji osobní kontakt s informantem, možnost jeho pozorování při rozhovoru a zachycení nálady a rozpoložení. Rozhovor se může upravovat podle nálady, není nutné se přesně držet scénáře.

Nevýhodu vidím v tom, že otázky mohou být příliš osobní a pro informanty nemusí být jednoduché na ně odpovídat. V tomto vidím i možné problémy, které mohou při rozhovorech nastat, a to, že informant nebude ochoten se k otázkám vyjádřit. Myslím si, že je vhodné dát informantovi možnost prohlédnout si seznam připravených otázek dopředu.

Scénář rozhovoru

1. nejprve bych se chtěla věnovat **otázkám o jejich práci** (osobní asistenci),
 - důvodům, **proč dělají tuto ne zrovna lehkou práci** (jak po fyzické, tak psychické stránce)
 - **jak jejich zaměstnání vnímají partneři** (kvůli pohyblivé pracovní době, práci odpoledne a po večerech, apod.),
 - **zda využívají nějakých opatření proti syndromu vyhoření**, apod.
2. po otázkách o práci samotné bych se ráda věnovala vztahu osobních asistentů k jejich klientům, kdy by mě především zajímalo:
 - **zda měli někdy nějaké problémy s klientem, jak je řešili**
 - **jak by charakterizovali vztah s klientem, se kterým pracují nejdéle**
 - **jak se vyrovnávali se zhoršujícím se stavem klientů**
 - **zda se potkali s tím, že jejich klient zemřel**

Tyto otázky považuji za to nejzákladnější, čeho se budou rozhovory týkat, samozřejmě všechny budou více rozvedeny a budou reagovat na odpovědi informantů

Poznámky z rozhovoru

První rozhovor probíhal s osobní asistentkou pracující v Lize za práva vozíčkářů. Známe se z akcí pořádaných Ligou, nebyl problém ji zkontaktovat a rozhovor s ní provést. Informantce je 24 let, jako osobní asistentka pracuje 2 roky, při práci studuje. Rozhovor probíhal v jedné brněnské čajovně.

Informantka asistuje ženě s roztroušenou sklerózou, čímž splňuje kritérium, které jsem si při výběru informantů dala.

Rozhovor trval zhruba 20 min., na začátku jsme se bavily o tom, proč začala pracovat jako osobní asistentka, jak ji práce baví apod. Informantka studuje speciální pedagogiku, asistovat začala, protože se jí práce hodila jako praxe do školy. Navíc si tak mohla i přivydělat. Podle jejích slov má pocit, že dělá něco opravdu prospěšného, což by např. „*za pokladnou v Tescu neměla*“. Práce ji baví, má na ni dostatek času, protože prodlužuje studium, takže nemá problém ve škole s tím, že by studium nestíhala.

Otázky ohledně vnímání okolí jsme se jen dotkly, partnera nemá, rodina ji podporuje (její matka pracuje taktéž v sociální oblasti).

Dále jsme se bavily o tom, jak se brání syndromu vyhoření. Tvrdí, že nemá pocit, že by jí zatím něco podobného hrozilo, protože tuto práci dělá jen krátce. Jediný problém byl, když asistovala a k tomu „normálně“ studovala. Měla nedostatek času, nestíhala svoje zájmy a přátele, a proto nakonec školu rozvolnila. V Lize za práva vozíčkářů supervizi navštěvovala málokdy, často se jí čas supervize kryl s něčím jiným a „*neměla pocit, že jí to povídání něco dává*“.

Dále jsme se v rozhovoru věnovaly jejímu vztahu ke klientce s roztroušenou sklerózou. Tuto klientku zná od doby, kdy se začala věnovat osobní asistenci. Rozumí si, problémy nikdy neměly. Klientka je podle slov informantky „*velice příjemná žena, ke které chodí jako na návštěvu a ne do práce*“.

Proto, že si se svou klientkou natolik rozumí, je pro ni těžké vidět, že se její schopnosti zhoršují. Nedokáže si držet odstup a vnímá klientku „*skoro jako člena své rodiny*“. Naštěstí prý progrese nejde tak rychle, aby si to začala uvědomovat při každé návštěvě.

Poslední otázky, zda se informantka setkala někdy se smrtí klienta jsme se jen dotkly – nesetkala se s ní nikdy a „*absolutně si nedokáže představit, jak by se zachovala. Radši na to ani nemyslet.*“

Námět k modifikaci

Rozhovor probíhal v čajovně, což se neukázalo jako dobrý nápad, protože jsme byly rušeny od ostatních zákazníků. Na další rozhovory bych zvolila klidnější místo, nejlépe u informanta doma, kde by se cítil pohodlně.

Literatura

- BENDO VÁ, Petra. *Manuál základních postupů jednání při kontaktu s osobami s tělesným postižením*. Olomouc : Univerzita palackého, 2007. 49 s. ISBN :978-80-244-1631-1.
- BUŘVALOVÁ, Denisa. *Tělesně postižený*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 24 s. ISBN 978-80-86991-21-4.
- HEIGHTS, Jackson. *Disability Etiquette*. New York : 2008. 36
- NOVOSAD, Libor. *Východiska a principy realizace služeb osobní asistence v ČR : uvedení do problematiky*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2006. 34 s. ISBN 80-7372-050-7.
- POŽÁR, Ladislav. *Psychológia osobnosti postihnutých*. Bratislava : Vydavateľstvo Univerzity Komenského, 1997. 110 s. ISBN 80-223-1159-6.
- UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním : praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Praha : Portál, 2010. 135 s. ISBN 978-80-7367-764-0.
- VÍTKOVÁ, Marie. *Paradigma somatopedie*. Brno : Masarykova univerzita, 1998. 140 s. ISBN 80-210-1953-0.
- VÍTKOVÁ, Marie. *Somatopedické aspekty*. Brno : Paido, 2006. 302 s. ISBN 80-7315-134-0.

Časopis *Vozíčkář*

Zajímavé téma, ale doporučuji zúžit a koncentrovat se na vaše otázky během rozhovorů.